

Molnár Csikós László

A SZERBHORVÁT NYELVRŐL MAGYARRA VALÓ FORDÍTÁS MONDATTANI PROBLÉMÁI

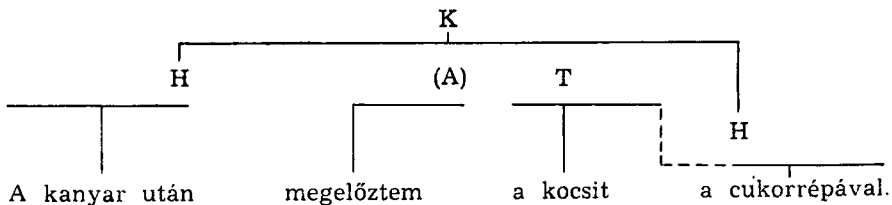
(Igeneves és birtokos szerkezetek)

A fordítás igen fontos szerepet tölt be a Vajdaság SzAT-ban élő nemzetek és nemzetiségek nyelv- és íráshasználati egyenjogúságának érvényesítésében. A közéleti nyelvhasználat egyenrangúsága a legtöbb esetben fordítás segítségével válik valóra. Az egyes szervezetekben, szervezetekben és közösségekben fordítószolgálatok létesültek abból a célból, hogy minél jobban érvényesíthető legyen a nemzetek és a nemzetiségek nyelv- és íráshasználati egyenjogúsága. A különböző intézményekben, képviselő-testületekben, érdekközösségekben, munkaszervezetekben stb. dolgozó fordítók számos olyan problémával kerülnek szembe, amelyek a forrásnyelv és a célnyelv szerkezeti és szerkesztési sajátosságainak különbözőségéből erednek. A szerbhorvát és a magyar nyelv sok esetben különböző mondat szerkesztési formákat, eltérő szerkezeteket használ ugyanannak a tartalomnak, közlendőnek a kifejezésére, nyelvi megformálására. Ebből adódik aztán az, hogy a fordítás néha nem sikerül olyanra, mint amilyent elvárnánk tőle, és amely maradéktalanul eleget tenne annak a feladatának, hogy pontosan, szabatosan, érthetően tájékoztassa a dolgozókat és a polgárokat jogaikról és kötelességükről, a közéleti eseményekről stb., illetve amely alkalmas eszköze lenne társadalmunk mindazon tagjainak, akik élni kívánnak a nyelv- és íráshasználati egyenjogúság adta lehetőségekkel az öngazgatásban való részvételük folyamán, a közigazgatási és egyéb hivatalos szervekkel való érintkezésben, a társadalmi szervezetekben való tevékenységükben, a közélet egyéb területein, utazáskor, vásárláskor, a postán, a bankban, mérkőzésen, az orvosnál stb.

A fordítások sikerültségét, alkalmasságuknak, használhatóságuknak mértékét befolyásolja az is, hogy egyes fordítóknak viszonylag kicsi a tapasztalatuk, szerény a fordítástechnikai, nyelvi, kontrasztív nyelvtani, mondat szerkesztési, terminológiai ismeretanyaguk. Ha ezekkel a szubjektív körülményekkel is számot vetünk (nem feledkezve meg természetesen a szinte mindenütt jelenlevő olyan objektív mozzanatokról, akadályokról sem, mint például a munkakörülmények, a fordításra szánt időtartam rövideje, a meglevő segédeszközök egyikének-másikának hiánya vagy hozzáférhetetlen volta stb.), megállapíthatjuk, hogy a problémák még nagyobbak, még szerteágzóbbak.

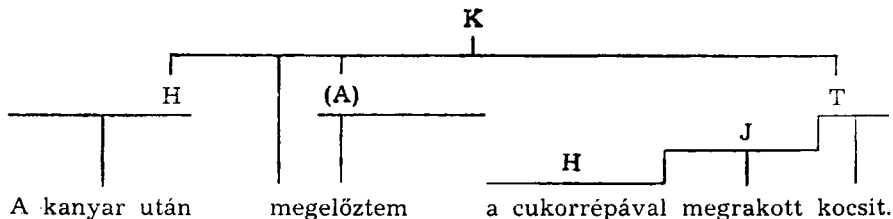
Lássuk, mennyiben segíthet a nyelvtudomány a fordítókon, melyek azok a leginkább szimptomatikus pontjai a szerbhorvát és a magyar nyelv szerkezetének, ahol az eltérések gondot okozhatnak és hiba forrása lehetnek. Célunk elérésének érdekében egybevető elemzést végzünk majd néhány olyan szerkezeten, amelyekben a leginkább kifejezésre jutnak a szerbhorvát és a magyar nyelv mondatszerkesztésében megnyilvánuló különbségek. Ebben a dolgozatban csupán a jelzői értékű hátravetett határozós szerkezetek igeneves szerkezetté való átalakításával és a birtokos szerkezetek lefordításának kérdéseivel foglalkozunk. Elemzésünkhöz a megfelelő példaanyagot az öngazgatási és társadalmi-politikai nyelvből merítjük.

A szerbhorvát nyelvben meglehetősen el vannak terjedve az ún. jelzői értékű hátravetett határozós vagy inverz jelzői határozós szerkezetek (padežne sintagme): *obaveze iz samoupravnog sporazuma, upis u sudski registar, odgovornost za obaveze, ugovor o korišćenju stana, sredstva u svojini građana, udruživanje u privredne komore* stb. A mai magyar nyelvben szintén előfordulnak efféle szerkezetek, azonban használati körük korlátozott. A jelzői értékű hátravetett határozós szerkezetek a magyarban rendszerint címekben, felsorolásokban használatosak (és főleg csak ott is használhatók), vagyis akkor, ha nem mondatban vannak, hanem önállóan szerepelnek, mondattani viszonyítás nélkül. Erre a korlátozott használhatóságra abban lelhető magyarázat, hogy a magyar nyelv a jelzői értékű hátravetett határozós szerkezetet az indoeurópai nyelvekből vette át. Az indoeurópai népekkel való egymás mellett élés hosszú évszázadai alatt a keletről jött finnugor nyelvű nép számos új fogalmat sajátított el az európai kultúrából, és az új fogalmakkal együtt gyakran új szavakat is meghonosított. Ugyanakkor saját fogalomtárából és szókészletéből is juttatott olykor-olykor néhányat a körülötte élő indoeurópai nyelvű népeknek. Ezeknek a gyümölcsöző kétoldalú kulturális és nyelvi kapcsolatoknak a hatása némileg nyomot hagyott a magyar nyelv szerkezetében is. Egy ilyen nyom a finnugor mondat-szerkesztés hagyományaitól és logikájától elütő inverz jelzői határozós szerkezet használata. Az indoeurópai mondatszerkesztésre jellemző jelzői értékű hátravetett határozós szerkezet helyett a finnugor nyelvek inkább igeneves szerkezetet használnak. A particípiumos szerkesztésmód szervesen beleilleszkedik a finnugor nyelvek szintakszisába, ellenben az inverz jelzői határozóval történő mondatalkotás a finnugor nyelvek szempontjából nem hoz létre szerves mondat-szerkezetet. Az alany vagy a tárgy és a határozó közötti viszony szervesen, közömbös a finnugor nyelvekben, tehát szervesen a jelzői értékű hátravetett határozó és szerkezetének névszói alaptagja közötti viszony is. Például itt van ez a mondat: *A kanyar után megelőztem a kocsit a cukorrépával.* A finnugor nyelvi logika szerint az ilyen határozó is az állítmányhoz kötődik, tehát úgy válik értelmessé a szöveg, ha a *cukorrépával* szót teljes értékű glosszémának, eszközhatározónak vesszük, nem pedig a *kocsit* szó determinánsának: *a cukorrépával megelőztem a kocsit.*

(Jelek: K = állítmány; A = alany; T = tárgy; H = határozó).

Ha a fenti mondatban az inverz jelzői határozós szerkezetet ige-
neves szerkezetté transzformáljuk, jelöltté válik a tárgy és a határozó
viszonya, mégpedig az ige név közvetítésével: *A kanyar után megelőz-
tem a cukorrépával megrakott kocsit.*

(J = jelző)

Ebből a mondatból decentrikus transzformációval a következő
mélyszerkezeti formát kapjuk: A kanyar után megelőztem azt a kocsit,
amely cukorrépával volt megrakva. Tehát itt tulajdonképpen két mon-
datról van szó: 1. A kanyar után megelőztem a kocsit.; 2. A kocsi cu-
korrépával van megrakva. Ez a két mondat egyaránt megtalálható az indo-
európai közlés mélyszerkezeti formájában is, és a finnugoréban is.
A különbség a felszíni szerkezetben van. Az indoeurópai nyelveknek
inkább megfelel a mellékmondatnak esetviszonyná való átalakítása (a
kocsi a cukorrépával), a finnugor nyelveknek viszont megfelelőbb a
participiumos transzform (a cukorrépával megrakott kocsi, vagy: a cu-
korrépát vivő kocsi).

Visszatérve az előzőekben említett szerbhorvát szintagmákra,
mindegyiknek megadjuk a hátravetett határozós és az ige-
neves magyar megfelelőjét:

1. obaveze iz sam.oupravnog sporazuma : kötelezettségek az önigaz-
gatási megegyezésből : az önigazgatási megegyezésből eredő köte-
lezettségek
2. upis u sudski registar : bejegyzés a bírósági cégjegyzékbe : a
bírósági cégjegyzékbe való bejegyzés
3. odgovornost za obaveze : felelősség a kötelezettségekért : a köte-
lezettségekért vállalt felelősség

4. ugovor o korišćenju stana : szerződés a lakáshasználatról : lakáshasználatról szóló szerződés
5. sredstva rada u svojini građana : munkaeszközök a polgárok tulajdonában : a polgárok tulajdonában levő munkaeszközök
6. udruživanje u privredne komore : társulás a gazdasági kamarákba : gazdasági kamarákba való társulás

Címnek mindegyik példánk hátravetett határozós változata megfelel, némelyik jobb is, mint az igeneves változat, viszont mondatban bármelyikük nehezen állja meg a helyét, kevésbé hatékony, mint az igeneves változat, sőt nemegyszer félreértés forrásává válik, ha az állítmánnyal korrelációban van, ha kapcsolatba hozható vele. Íme hogyan érvényesülnek a fenti jelzői értékű hátravetett határozók, ha mondatba kerülnek: 1. A munkaközösség teljesítette a kötelezettségeket az öngazdálkodási megegyezésből. 2. A titkár beszámolt a szállítói vállalat bejegyzéséről a bírósági cégjegyzékbe. 3. Mindenkinek tisztában kell lennie a felelősséggel a kötelezettségekért. 4. Az érdekközösségben említést tettek a szerződésről a lakáshasználatról. 5. Ez a vállalat munkaeszközökkel a polgárok tulajdonában végez szolgáltatásokat. 6. A küldöttek vitáztak a társulásról a gazdasági kamarákba.

Az elmondottakból következik, hogy az olyan szerbhorvát szerkezeteket, mint például az „*upis u sudski registar*” — ha valamely mondatnak a felépítésében vesznek részt — nem ajánlatos hasonló szerkezettel fordítani magyarra (bejegyzés a bírósági cégjegyzékbe), hanem célszerűbb átalakítani, transzformálni igeneves szerkezetté (a bírósági cégjegyzékbe való bejegyzés). Az igenevek közül a van igéből származó *való* használható a leggyakrabban (példánkban is ez található), de alkalmazhatunk más igenevet is (levő, történő, szóló, adott, látott stb.). Nem nehéz megállapítani, hogy a szerbhorvát szerkezet magyarra fordításakor szórendi módosulás is történt. A jelzői értékű hátravetett határozó a hozzá tartozó minőségjelzővel együtt a főnévi alaptag elé került, és így igeneves szerkezet tagja lett:

$$F + J + H \rightarrow J + H + J_{mi} + F$$

(F = főnévi alaptag, J_{mi} = melléknévi igenévi jelző) *upis u sudski registar* = a bírósági cégjegyzékbe való bejegyzés.

Az efféle egyszerű szintagmák lefordításakor a következők szerint kell eljárni:

1. megállapítjuk, hogy milyen viszonyban vannak egymással a szerbhorvát szintagma tagjai, hogyan kapcsolódnak egymáshoz;
2. megkeressük a szerkezet glosszémáit alkotó szavak magyar megfelelőjét;
3. megkeressük a szerbhorvát szerkezet tagjai közötti viszonyoknak megfelelő magyar kapcsolódási formát;
4. ezek alapján megalkotjuk a szerkezet magyar megfelelőjét.

Ha összetettebb, bonyolultabb felépítésű szerkezetéről van szó, a fordítás menete az alábbiak szerint kell, hogy alakuljon:

1. a szerbhorvát összetett szerkezetet felbontjuk egyszerűbb szerkezetekre;
2. megkeressük ezeknek az egyszerű szerkezeteknek a magyar megfelelőjét a fent vázolt módszerrel;
3. megvizsgáljuk, hogy az egyszerű szintagmák hogyan kapcsolódnak egymáshoz;
4. megkeressük a szerbhorvát szerkezetek közötti viszonyt megfelelő magyar kapcsolódási formát;
5. mindezek alapján megalkotjuk az összetett szerkezet magyar megfelelőjét.

Például itt van ez a szerbhorvát összetett inverz jelzői határozós szerkezet: *spor o izdvajanju osnovne organizacije udruženog rada iz sastava radne organizacije* (A + H + B + H + B). Ezt az összetett szintagmát a következő egyszerűbb szintagmákra bonthatjuk:

- a) *spor o izdvajanju* (F + H)
- b) *izdvajanje osnovne organizacije udruženog rada* (F + B)
- c) *izdvajanje iz sastava* (F + H)
- d) *sastav radne organizacije* (F + B)

(A = abszolút alaptag; B = birtokos jelző)

Transzformációk:

Szótár:

a) $F + H \rightarrow H + Jmi + F$	<i>spor</i> = jogvita, <i>per izdvajanje</i> = kiválás
b) $F + B \rightarrow B + F$	<i>o</i> = -ról, -ről
c) $F + H \rightarrow H + Jmi + F$	<i>osnovna organizacija udruženog rada</i> = társultmunka-alapszervezet
d) $F + B \rightarrow B + F$	<i>iz</i> = -ból, -ből
<i>radna organizacija</i> = munkaszervezet

A megfelelő magyar szerkezetek így hangzanak:

- a) a kiválásról folyó jogvita (H + Jmi + F)
- b) a társultmunka-alapszervezet kiválása (B + F)
- c) a kötelékéből való kiválás (H + Jmi + F)
- d) a munkaszervezet köteléke (B + F)

Az összetett szerkezet szintjén így folyik le a két nyelv közötti átalakulás: $A + H + B + H + B \rightarrow B + B + H + Jmi + H + Jmi + A$. Tehát miután a jelzői értékű hátravetett határozós szerkezetek helyett ige-

neves szerkezetet használunk (és a szerbhorvát birtokos szerkezetek magyar megfelelőjét is megkerestük), ezt a magyar összetett szintagmát kapjuk: *a társultmunka-alapszervezetnek a munkaszervezet kötelékéből való kiválásáról folyó jogvita.*

Másik példa: *odgovornost za obaveze iz samoupravnog sporazuma o osnovama za ostvarivanje slobodne razmene rada* (A + H + J + H + H + H + J + B + B).

Egyszerűbb szerkezetekre bontva:

- a) odgovornost za obaveze (F + H)
- b) obaveze iz samoupravnog sporazuma (F + J + H)
- c) samoupravni sporazum o osnovama (J + F + H)
- d) osnove za ostvarivanje (F + H)
- e) ostvarivanje slobodne razmene (F + J + B)
- f) slobodna razmena rada (J + F + B)

Transzformációk:

- a) $F + H \rightarrow H + J_{mi} + F$
- b) $F + J + H \rightarrow J + H + J_{mi} + F$
- c) $J + F + H \rightarrow H + J_{mi} + J + F$
- d) $F + H \rightarrow H + J + F$
- e) $F + J + B \rightarrow J + B + F$
- f) $J + F + B \rightarrow J + F$

Szótár:

odgovornost = felelősség
 obaveza = kötelezettség,
 kötelesség
 samoupravni = öngazgatási
 sporazum = megegyezés
 osnova = alap
 za = -ért
 iz = -ból, -ből
 slobodna = szabad
 ostvarivanje = megvalósítás,
 érvényesítés
 razmena rada = munkacsere

A megfelelő magyar szintagmák a következők:

- a) a kötelezettségekért vállalt felelősség (H + J_{mi} + F)
- b) az öngazgatási megegyezésből eredő kötelezettségek (J + H + J_{mi} + F)
- c) az alapokról szóló öngazgatási megegyezés (H + J_{mi} + J + F)
- d) az érvényesítéshez szükséges alapok (H + J + F)
- e) a szabad csere érvényesítése (J + B + F)
- f) szabad munkacsere (J + F)

Az összetett szerkezet szintjén lejátszódó transzformáció:

$A + H + J + H + H + H + J + B + B \rightarrow J + B + F + H + J + H + J_{mi} + J + H + J_{mi} + H + J_{mi} + A$

A szöveg pedig: a szabad munkacsere érvényesítéséhez szükséges alapról szóló öngazgatási megegyezésből eredő kötelezettségekért vállalt felelősség.

A negyedik szintagma hasonló felépítésű, mint az igeneves szerkezetek (a határozó jelző segítségével kapcsolódik a főnévi alaptaghoz), csupán annyi a különbség, hogy a jelző szerepét nem melléknévi igenév tölti be, hanem melléknév (szükséges).

Ebben az összetett szerkezetben (és az előzőben is) birtokos szerkezet is található. A szerbhorvát és a magyar nyelv közötti strukturális különbségek a birtokviszony kifejezésének módjában is megnyilvánulnak. A szerbhorvát nyelvben a birtokos szerkezet szórendje rendszerint ellentétes a magyar nyelvben megfigyelhető szórenddel, a birtok megelőzi a birtokost: sekretar zajednice, deo dohotka, član delegacije, proces rada, raspored sredstava, veće opština, obavljanje delatnosti, raspisivanje konkursa, plan proizvodnje stb. A magyar nyelvben a birtokos szerkezetnek ez a szórendje kivételes, meglehetősen ritka. Az a szokványosabb, hogy a birtok a birtokos után következik: a közösség titkára, a jövedelem része, a küldöttség tagja, az eszközök megosztása, a községek tanácsa, tevékenység végzése, pályázat kiírása stb. A szerbhorvát birtokos szerkezetnek a magyarban néha minőségjelzős szerkezet (plan proizvodnje = termelési terv) vagy összetett szó felel meg (proces rada = munkafolyamat).

Az egyszerű birtokos szerkezetek fordításakor egyrészt azt kell megállapítani, hogy magyar megfelelője szintén birtokos szerkezet-e, vagy pedig nem (minőségjelzős szerkezet, összetett szó, esetleg más szintagma vagy glosszéma), másrészt pedig — ha a magyarban is birtokos szerkezetet kell használnunk — azt, hogy kap-e a birtokos jelző -nak, -nek ragot vagy nem; tehát tudni kell azokat a szabályokat, hogy mikor kell explicitté tenni a birtokos jelző ragját. Ragosnak kell lennie a birtokos jelzőnek az alábbi esetekben:

1. ha a birtokszónak több bővítménye van;
2. ha a birtok két vagy több birtokos között oszlik meg;
3. ha a jelző és a jelzett szó közé más szó, hangsúlyos bővítmény vagy mellékmondat ékelődik;
4. ha a birtokszón erős hangsúly van és ezáltal más mondatszakaszba kerül;
5. ha a jelző a jelzett szó után következik, vagyis fordított szórend esetén;
6. ha a birtokos jelzőnek mutató névmási kijelölő jelzője van;
7. ha a birtokos jelző szófaja szerint melléknév, számnév vagy névmás;
8. valamint minden olyan esetben, amikor a -nak, -nek rag hiánya zavarná, akadályozná a megértést.

A birtokos -nak, -nek ragnak fontos szerepe van az összetett, többszörös birtokos szerkezetekben is. A magyar nyelvben viszonylag ritkák az efféle szerkezetek. A magyar nyelv mondatszerkesztési szabályai legfeljebb háromszoros birtokviszonyt kifejező szerkezet létrehozását teszik

lehetővé (de már ez is gyakran erőltetettnek tűnik), a szerbhorvát nyelvben viszont lehetőség van akár arra is, hogy ötszörös birtokviszonyt kifejező szerkezet jöjjön létre. Természetesen a négyszeres, ötszörös szerbhorvát birtokos szintagmákat nem lehet közvetlenül, kizárólag birtokos szerkezettel magyarra fordítani, hanem szükség van más struktúrákra is ahhoz, hogy a birtokosláncot le lehessen rövidíteni, az összetett szerkezetet fel lehessen oldani. Például: *svečana izjava predsednika i članova izvršnog veća skupština društveno-političkih zajednica* (J + A + B + J + B + B + J + B).

Ez az összetett szerkezet négyszeres birtokviszonyt fejez ki. Eszerint a szintagmát a következő egyszerű birtokos szerkezetekre bonthatjuk:

- a) *svečana izjava predsednika i članova* (J + F + B)
- b) *predsednik i članovi izvršnog veća* (F + J + B)
- c) *izvršno veće skupština* (J + K + B)
- d) *skupštine društveno-političkih zajednica* (K + J + B)

Transzformációk:

- a) $J + F + B \rightarrow B + J + F$
- b) $F + J + B \rightarrow J + B + F$
- c) $J + F + B \rightarrow B + J + F$
- d) $F + J + B \rightarrow J + B + F$

Szótár:

svečana = ünnepélyes
izjava = nyilatkozat
predsednik = elnök
član = tag
izvršno = végrehajtó
veće = tanács
skupština = képviselő-testület,
közgyűlés, képviselőház
društveno-politička = társadalmi-politikai
zajednica = közösség

Arra való tekintettel, hogy a magyarban a birtokoslánc ellenkező irányban bővül, mint a szerbhorvát nyelvben, a szerkezetek sorrendjét meg kell fordítanunk (tehát az utolsóval kezdjük):

- d) a társadalmi-politikai közösségek közgyűlései (J + B + F)
- c) a közgyűlések végrehajtó tanácsa (B + J + F)
- b) a végrehajtó tanács elnöke és tagjai (J + B + F)
- a) az elnök és a tagok ünnepélyes nyilatkozata (B + J + F)

Ahhoz, hogy megkapjuk a megfelelő magyar összetett szerkezetet, a fenti birtokos szintagmák egyikét át kell alakítanunk másféle szerkezetté. Például „a „végrehajtó tanács elnöke és tagjai” szerkezetet szóösszetétellé alakítjuk át: a *végrehajtótanács-elnök és -tagok*. Ezenkívül, mielőtt még megadnánk a keresett összetett szerkezet végleges formáját, a *közgyűlései* névszót egyes számba tesszük, mert jelen esetben a többes szám használata kevésbé lenne összhangban a magyar nyelv szerkesztési szabályaival (közgyűlése).

Az összetett szerkezet transzformációja: $J + A + B + J + B + B + J + B \rightarrow J + B + B + B + J + A$.

Tehát a példaként említett szerbhorvát összetett birtokos szerkezet magyar nyelvű változata így hangzik: a társadalmi-politikai közösségek közgyűlése végrehajtótanács-elnökének és -tagjainak ünnepélyes nyilatkozata.

Másik példa: *obezbeđivanje ravnopravnosti jezika i pisama naroda i narodnosti pred ustavnim sudom* ($A + B + B + B + J + H$). A szerkezet a következő egyszerű szintagmákra bontható:

- obezbeđivanje ravnopravnosti ($F + B$)
- ravnopravnost jezika i pisama ($F + B$)
- jezici i pisma naroda i narodnosti ($F + B$)
- obezbeđivanje pred ustavnim sudom ($F + J + H$)

Transzformációk:

- $F + B \rightarrow B + F$
- $F + B \rightarrow B + F$
- $F + B \rightarrow B + F$
- $F + J + H \rightarrow H + J + F$

Szótár:

obezbeđivanje = biztosítás
ravnopravnost = egyenlőség,
egyenrangúság
jezik = nyelv
pismo = írás
narod = nemzet, nép
narodnost = nemzetiség
pred = előtt
ustavni sud = alkotmánybíróság

A szintagmák sorrendjét itt is meg kell fordítanunk (az utolsót kivéve, mert nem birtokos szerkezet):

- a nemzetek és a nemzetiségek nyelve és írása ($B + F$)
- a nyelvek és írárok egyenrangúsága ($B + F$)
- az egyenrangúság biztosítása ($B + F$)
- az alkotmánybíróság előtt való biztosítás ($H + J + F$)

A magyar nyelvű összetett birtokos szerkezet ez lesz: *a nemzetek és a nemzetiségek nyelve és írása egyenrangúságának az alkotmánybíróság előtt való biztosítása*. Ebben az esetben az összetett szerkezet nem pusztán az egyszerű szerkezetek egybeolvasásával keletkezett, hanem némi módosítással, átcsoportosítással. A d) szerkezet az a) szerkezethez kapcsolódik, mégpedig úgy, hogy beépül a birtokos szerkezetbe ($B + H + J + F$), hiszen egyébként is azonos az alaptagjuk: az egyenrangúságnak az alkotmánybíróság előtt való biztosítása.

A c) szintagma minőségjelzős szerkezettel is kifejezhető ($B + F \rightarrow J + F$): a nemzeti és a nemzetiségi nyelvek és írárok. Ezzel sokkal gördülékenyebbé tehető az összetett szerkezet: *a nemzeti és a nemzetiségi nyelvek és írárok egyenrangúságának az alkotmánybíróság előtt való biztosítása*.

A szerbhorvát nyelvről magyarra való fordításnak vannak még egyéb problémái is (a névelő használata, a személytelen szerkesztésmód, a többes szám, a mutató névmás, a vonatkozó mellékmondatok stb.), ezeknek a tárgyalásával azonban túllépnénk dolgozatunk kereteit.

IRODALOM

- Deme László*: A beszéd és a nyelv, Budapest, 1976.
Noam Čomski: Gramatika i um, Beograd, 1972.
Andre Martine: Jezik i funkcija, Sarajevo, 1973.
Frank Palmer: Grammar, Penguin Books Ltd., Harmondsworth, Middlesex, 1975.
Midhat Riđanović: Bit i značaj generativne teorije u lingvistici, Filološki pregljed I—IV, Beograd, 1971, 85—99.
Petőfi S. János: Transformationsgrammatiken und eine ko-textuelle Texttheorie: Grundfragen und Konzeptionen, Frankfurt, 1971. (Linguistische Forschungen 3.)
Simonyi Zsigmond: Igenévi szerkezetek, Budapest, 1907. (Nyelvészeti füzetek 47.)
Simonyi Zsigmond: A jelzők mondatana, Budapest, 1913.
Sz. Kispál Magdolna: A vogul igenév mondatana, Budapest, 1966.
Klemm Antal: Magyar történeti mondatan, Budapest, 1928—1942.
Berrár Jolán: Magyar történeti mondatan, Budapest, 1957.
Károly Sándor: Igenévszisztemünk a kódexirodalom első szakaszában, Budapest, 1956.
A mai magyar nyelv rendszere I—II., Budapest.
Mihajlo Stevanović: Savremeni srpskohrvatski jezik I—II., Beograd, 1964, 1969.
Aleksandar Belić: O jezičkoj prirodni i jezičkom razvitku I, Beograd, 1958.
Öngazgatási és egyéb társadalmi-politikai kifejezések szótára, Novi Sad, 1979.

REZIME

SINTAKSIČKI PROBLEMI U PREVOĐENJU SA SRPSKOHRVATSKOG NA MAĐARSKI JEZIK

Ravnopravnost jezika i pisama naroda i narodnosti SAP Vojvodine u javnom životu dobrim delom ostvaruje se pomoću prevoda. Prevodioci u raznim institucijama susreću se sa problemima koji su vezani za strukturalne razlike između jezika originala i jezika prevoda. Za iskazivanje iste sadržine srpskohrvatski i mađarski jezik, u mnogim slučajevima, upotrebljavaju različite rečenične strukture. Među simptomatičnije tačke spadaju padežne sintagme i posesivne konstrukcije. Prevođenje padežnih sintagmi na mađarski jezik predstavlja veliki problem, jer ta konstrukcija nije u skladu sa pravilima sastavljanja rečenica u ugrofinskim jezicima. Padežne sintagme karakteristične su za indoevropske jezike, odakle ih je mađarski jezik preuzeo, i obično ih upotrebljava samo u naslovima, tj. van rečeničnog sklopa. Padežne sintagme prevode se na mađarski pomoću konstrukcija sa participom. Kod posesivnih konstrukcija osnovna je razlika između srpskohrvatskog i mađarskog jezika u redosledu posednika i poseda. U srpskohrvatskom jeziku posed

dolazi ispred posednika, a u mađarskom iza. Osim toga problemi nastaju i u prevođenju višestrukih posesivnih konstrukcija. Strukturalne mogućnosti mađarskog jezika dopuštaju nastanak takvih dvostrukih (eventualno trostrukih) sintagmi, dok se u srpskohrvatskom stvaraju čak i petostruke konstrukcije. Prilikom prevođenja takvih složenih konstrukcija na mađarski jezik, neminovno je da se one rastave na manje posesivne konstrukcije, posredstvom neke druge strukture. Autor ove studije vrši uporednu analizu spomenutih struktura srpskohrvatskog i mađarskog jezika na tekstovima iz oblasti samoupravljanja i društveno-političkog života. Uz analizu on daje i neka uputstva o prevođenju sintaksičkih struktura.

SUMMARY

SYNTACTIC PROBLEMS OF TRANSLATING FROM SERBOCROATIAN INTO HUNGARIAN

Translators must often face problems originating in structural differences between the source and target languages. When translating from Serbo-croatian into Hungarian they have difficulties in restructuring expanded prepositional and possessive noun phrases. Prepositional phrases do not exist in Hungarian, and the possessive ones have different word order.

The author does not confine himself to the theoretical consideration and analysis of these syntactic problems, but he also gives practical instructions for translating the analysed syntactic structures.

